

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích  
Teologická fakulta  
Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

# Hudební výchova dětí mladšího školního věku

Vedoucí práce: Mgr. Karel Ochozka

Vypracovala: Jana Cholevová M.A.

Obor: Pedagogika volného času

Ročník: třetí

2016

# Prohlášení

Bakalářská práce v nezkrácené verzi

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 21.3.2016

Jana Cholevová M.A.

Děkuji vedoucímu diplomové práce Mgr. Karlu Ochozkovi za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

# Obsah

|   |    |
|---|----|
| Prohlášení.....   | 2  |
| 1 Úvod .....  | 6  |
| 2 Složky hudební výchovy .....  | 8  |
| 2.1 Zpěv s hlasovým výcvikem.....   | 8  |
| 2.2 Hra na hudební nástroje .....   | 9  |
| 2.3 Improvizace.....  | 9  |
| 2.4 Hudebně pohybová výchova .....  | 10 |
| 2.5 Poslech hudby .....   | 10 |
| 3 Hudební výchova v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání ..... | 11 |
| 3.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.....                     | 11 |
| 3.2 Cíle základního vzdělávání .....  | 11 |
| 3.3 Hudební výchova v RVP ZV .....  | 12 |
| 3.4 Klíčové kompetence.....   | 15 |
| 3.4.1 Kompetence k učení .....  | 16 |
| 3.4.2 Kompetence k řešení problémů.....   | 16 |
| 3.4.3 Kompetence komunikativní .....  | 17 |
| 3.4.4 Kompetence sociální a personální.....                                     | 17 |
| 3.4.5 Kompetence občanské.....  | 18 |
| 3.4.6 Kompetence pracovní.....  | 19 |
| 3.5 Průřezová témata .....  | 19 |
| 4 Školní vzdělávací program .....   | 21 |
| 4.1 Obsah Školního vzdělávacího programu pro základní vzdělávání .....          | 21 |
| 4.2 Hudební výchova ve Školním vzdělávacím programu .....                       | 21 |
| 4.3 Průřezová témata ve školním vzdělávacím programu .....                      | 22 |
| 4.3.1 Osobnostní a sociální výchova.....  | 22 |

|       |   |    |
|-------|---|----|
| 4.3.2 | Výchova demokratického občana .....   | 24 |
| 4.3.3 | Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech .....                                   | 24 |
| 4.3.4 | Multikulturní výchova .....   | 25 |
| 4.3.5 | Environmentální výchova .....   | 26 |
| 4.3.6 | Mediální výchova .....  | 27 |
| 5     | Návrh zařazení průřezových témat návrh zařazení průřezových témat do hudební výchovy .....        | 28 |
| 5.1   | Aktuální začlenění tematických okruhů průřezových témat v ŠVP do hudební výchovy .....            | 28 |
| 5.2   | Možnosti začlenění hudební výchovy do tematických okruhů průřezových témat v ŠVP .....            | 28 |
| 5.2.1 | Začlenění průřezových témat jako integrativní součásti vyučovacího předmětu hudební výchova ..... | 32 |
| 5.2.2 | Začlenění průřezových témat projektem .....   | 35 |
| 6     | Závěr .....   | 39 |
| 7     | Literatura .....  | 41 |
|       | Seznam zkratk .....   | 43 |

## 1 Úvod

Hudba hraje významnou roli v životě každého z nás. Vzhledem k její mnohostrannosti, o níž svědčí i velké množství funkcí, které zastává, a oborů, do kterých zasahuje, bychom jí měli věnovat větší pozornost a to již od útlého věku. Utváření vztahu k hudbě v období mladšího školního věku a jejímu porozumění jako umění, ale i součásti každodenního života je úkolem rodičů, pedagogů a žáků samotných. Děti tohoto věku tráví značnou část dne pod pedagogickým dozorem, a to ve škole, školní družině nebo při zájmové činnosti. I ve volném čase se děti setkávají s hudbou téměř na každém kroku – ať jdou nakoupit, dívají se na film, hrají televizní nebo počítačové hry nebo jen tak poslouchají rádio a písničky prostřednictvím internetu.

Já sama se hudbou zabývám od malička a mám k ní velmi kladný vztah. Při své pedagogické praxi na základní škole jsem si nemohla nevšimnout možností využití hudební výchovy nejen v samotném vyučovacím předmětu hudební výchova, ale i v rámci mezipředmětových vztahů a jejího uplatnění při osvojování klíčových kompetencí. Tento postřeh mě vedl k zamyšlení se nad možnostmi začlenění hudební výchovy do průřezových témat požadovaných Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání.

Cílem práce je popsat zakotvení hudební výchovy v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání a navrhnout možnost začlenění průřezových témat do hudební výchovy na prvním stupni základní školy na úrovni Školního vzdělávacího programu.

Práce se skládá z několika částí. První část je zaměřena na složky hudební výchovy. V rámci hodin hudební výchovy, ale i v rámci mezipředmětových vztahů je možné rozvíjet všechny její složky. A naopak nám jednotlivé složky hudební výchovy, ale i hudební výchova jako celek, mohou být nápomocny v dalších oblastech vzdělávání a výchovy. Druhou částí je popis hudební výchovy v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání. Popsán je vyučovací předmět hudební výchova jako součást vzdělávací oblasti Umění a kultura se svými předpokládanými výstupy, kde se opět objevují jednotlivé složky hudební výchovy. Dále jsou popsány její možnosti uplatnění při rozvoji klíčových kompetencí a začleňování jednotlivých vzdělávacích oblastí do průřezových témat. Následuje část zaměřená na konkrétní Školní vzdělávací program

pro základní vzdělávání. Věnuje se začlenění průřezových témat do jednotlivých předmětů. Poslední částí je samotný návrh začlenění průřezových témat do hudební výchovy.

Téma bakalářské práce není v odborné literatuře hojně zastoupeno. Stěžejními zdroji literatury byl *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* ve znění platném od roku 2013. Jmenovaný dokument nahradí od 1.9.2016 nový *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*, vydaný v lednu 2016. Obsah vyučovacího předmětu hudební výchova zůstává beze změny, je dodána pouze tzv. Minimální doporučená úroveň úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření. Kompetence a průřezová témata zůstávají taktéž beze změny. Rozhodla jsem se vzhledem k tomuto faktu dokončit práci s aktuálně platným *Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání*. Jako další zdroj posloužil *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání Základní školy Hostýnská, Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů*, *Metodika hudební výchovy* Ladislava Daniela, *Hudební výchova pro 1. stupeň základní školy* Marie Liškové a další.

## 2 Složky hudební výchovy

Hudební výchova je jedním z vyučovacích předmětů na základní škole. Vyučuje se jak na prvním, tak na druhém stupni. Mnozí si pod pojmem hudební výchova pravděpodobně představí zpěv, hru na hudební nástroj nebo hudební nauku. To všechno sice hudební výchova obsahuje, ale jsou to pouze její části. Hudební výchova v celé své šíři je velmi komplexní a pro každého pedagoga může být její pochopení jako celku přínosem. Aby bylo možné mluvit konkrétně, považují za vhodné si hudební výchovu rozložit na jednotlivé její složky. Složky hudební výchovy přehledně uvádí Daniel v Metodice hudební výchovy. Podle něj je hudební výchova tvořena těmito složkami:<sup>1</sup>

- zpěv s hlasovým výcvikem, intonací, rytmem a hudební teorií
- hra na hudební nástroje
- improvizace
- hudebně pohybová výchova
- poslech hudby

V následující části v krátkosti jednotlivé složky představím. Objevují se v obdobné formě i v *Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání* (dále jen RVP ZV), kde jsou jimi definovány čtyři tematické okruhy vzdělávacího obsahu hudební výchovy - vokální činnosti, instrumentální činnosti, hudebně pohybové činnosti, poslechové činnosti.<sup>2</sup>

### 2.1 Zpěv s hlasovým výcvikem

Jak již bylo zmíněno, k hlasovému výcviku můžeme přiřadit intonaci, rytmus a hudební teorii. U různých autorů je možné setkat se s odlišným dělením nebo alespoň s rozdílnými částmi jednotlivých složek. Následující popis jednotlivých složek je soupisem z několika didaktik či metodik.

Co se týče hlasové výchovy jako takové, spadá do ní několik dalších oblastí. Jednou z věcí, které by při jakémkoli hlasovém projevu měly být téměř samozřejmostí a které by si žák měl osvojit či zdokonalit je *držení těla*. K dalším návykům, které by žák měl zvládnout, je správné *dýchání* a *výslovnost* neboli artikulace. Dalšími dovednostmi

---

<sup>1</sup> DANIEL, L. *Metodika hudební výchovy*, s. 22.

<sup>2</sup> Srov. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* (dále jen RVP ZV), s.70-71.



spadajícími do hlasové výchovy je *tvorba tónu*, jeho *nasazení*, *zvětšování hlasového rozsahu* a v neposlední řadě *přednes písně*. Nepostradatelnou součástí je tzv. *hlasová hygiena*, která zahrnuje péči o mluvidla, vhodné prostory pro zpěv, rozezpívání či správná míra zatěžování hlasu. Intonací se zde rozumí zpěv z not.<sup>3</sup>

Rytmická výchova je důležitá nejen pro hlasovou výchovu, ale i pro hru na hudební nástroje, improvizaci i pro hudebně pohybovou výchovu. Základním pojmem je zde rytmus, jehož definice není jednotná. Do smyslu pro rytmus by se dal zařadit smysl pro metrum, smysl pro tempo, smysl pro hudební formu a smysl pro rytmus v užším slova smyslu.<sup>4</sup> Synek řadí mezi základní prvky rytmických činností rytmus, metrum, takt a tempo.<sup>5</sup>

## 2.2 Hra na hudební nástroje

Hra na hudební nástroje je instrumentální složkou hudební výchovy. Není samozřejmě nutné, aby každé dítě vlastnilo klavír či housle. Pro školní potřeby vystačí jednoduché hudební nástroje např. bubínky, činelky, triangel, ozvučná dřívka nebo tamburína z orffova instrumentáře. Každý další hudební nástroj je výhodou. Ideální je klavír, díky kterému je možné rozvíjet všechny složky hudební výchovy. Jako hru na hudební nástroje bychom mohli považovat jednoduché doprovázení písní či říkadel, rytmická cvičení na jednoduché hudební nástroje a samozřejmě i samotnou hru na hudební nástroj (pokud to vybavení školy dovoluje). Nástroje je možné dělit na rytmické, melodické a rytmicko melodické.<sup>6</sup>

## 2.3 Improvizace

Samostatnou složkou hudební výchovy je také improvizace. Ačkoli by se mohlo zdát, že se jedná o složitou věc, je nutno ji procvičovat od útlého věku. Metod pro nácvik improvizace je velké množství. Právě to umožňuje rozmanitost hodin hudební výchovy při nácviku improvizace. Existují způsoby rytmické, též melodické. V hodinách je možné využít tleskání, hry na tělo, hry na rytmické nástroje, hry na

---

<sup>3</sup> Srov. SYNEK, J. *Didaktika hudební výchovy I.*, s. 7 – 13,  
Srov. DANIEL, L. *Metodika hudební výchovy*, s. 12 – 20.

<sup>4</sup> Srov. tamtéž, s. 7.

<sup>5</sup> Srov. SYNEK, J. *Didaktika hudební výchovy I.*, s. 38.

<sup>6</sup> Srov. tamtéž, s. 47 – 60.

melodické nástroje, recitaci, zpěv, či např. pohyb.<sup>7</sup> Všechny zmíněné způsoby lze kombinovat a zařazovat je do nejrůznějších aktivit a her.

## **2.4 Hudebně pohybová výchova**

Do této složky hudební výchovy nespadá pouze tanec, ale i jiné činnosti. S hudebně pohybovými činnostmi se u dětí můžeme přirozeně setkat již velmi brzy ve formě různých gest a reakcí na hudbu např. máváním ručičky, později třeba u dětských her s říkankami či písněmi. Hudebně pohybová výchova obsahuje jak pohybové doprovázení písní a skladeb, tleskání, luskání, hru na tělo, dramatizaci tak i celou oblast taneční výchovy. Do taneční výchovy je možné zařadit chůzi do rytmu, jednoduché taneční krůčky, poskoky, pohupování i taneční improvizaci.<sup>8</sup>

## **2.5 Poslech hudby**

Dnešní doba nám nabízí nepřehledné množství žánrů. V rámci částí hodin hudební výchovy věnovaných poslechu hudby by se žáci měli seznámit nejen s čistě instrumentálními, čistě vokálními, ale i s vokálně instrumentálními skladbami z různých časových epoch. Cílem poslechových aktivit je osvojení určitého repertoáru skladeb, ale také hudebních pojmů. Žák se taktéž zdokonaluje ve vyjadřování se v souvislosti s hudebními díly, učí se v něm orientovat a hodnotit ho z různých hledisek. Poslech hudby je součástí nauky o hudebních formách, hudebních nástrojích a dějin hudby.<sup>9</sup>

---

<sup>7</sup> Srov. DANIEL, L. *Metodika hudební výchovy*, s. 76.

<sup>8</sup> Srov. MORAVČÍKOVÁ, Z. *Hudebně pohybová výchova v období mladšího školního věku v českých a britských vzdělávacích dokumentech*, s. 14.

<sup>9</sup> Srov. DANIEL, L. *Metodika hudební výchovy*, s. 83.

### **3 Hudební výchova v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání**

#### **3.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání**

*Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* je jeden z kurikulárních dokumentů, jimiž se řídí vzdělávání na základních školách. Je určen pro formální vzdělávání a jsou podle něj tvořeny Školní vzdělávací programy formálního vzdělávání. RVP ZV je rozdělen do tří částí, které jsou dále členěny dle potřeby. V Části A je možné se dočíst, jaké je vymezení RVP ZV v systému kurikulárních dokumentů, v Části B je charakterizováno základní vzdělávání a Část C se věnuje pojetí a cílům základního vzdělávání, klíčovým kompetencím, jednotlivým vzdělávacím oblastem, průřezovým tématům a Rámcovému vzdělávacímu programu. Poslední částí je Část D, ve které je možné najít informace ke vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, ke vzdělávání žáků mimořádně nadaných. Také jsou v ní určeny podmínky pro uskutečňování RVP ZV a zásady pro zpracování, vyhodnocování a úpravy *Školního vzdělávacího programu pro základní vzdělávání* (dále jen ŠVP).<sup>10</sup>

#### **3.2 Cíle základního vzdělávání**

Jak již bylo zmíněno, v Části C RVP ZV jsou popsány cíle základního vzdělávání. Důraz je kladen nejen na klíčové kompetence, ale také na poskytnutí základu všeobecného vzdělání, které bude moci žák ve svém budoucím životě prakticky využít. Konkrétně je popsáno devět základních cílů základního vzdělávání. S níže citovanými cíli je nutno počítat při tvorbě ŠVP ZV. Vzhledem k praktické aplikaci teoretických poznatků v této bakalářské práci považuji za vhodné tyto cíle uvést. Jsou jimi:<sup>11</sup>

- *Umožnit žákům osvojit si strategie učení a motivovat je pro celoživotní učení*
- *Podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů*
- *Vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci*
- *Rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých*

---

<sup>10</sup> RVP ZV, s. 2-3.

<sup>11</sup> Tamtéž, s. 9-10.

- *Připravovat žáky k tomu, aby se projevovali jako svébytné, svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňovali svá práva a naplňovali své povinnosti*
- *Vytvářet u žáků potřebu projevovat pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací; rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředí i k přírodě*
- *Učit žáky aktivně rozvíjet a chránit fyzické, duševní a sociální zdraví a být za ně odpovědný*
- *Vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učit je žít společně s ostatními lidmi*
- *Pomáhat žákům poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnostmi a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci*

V RVP ZV s úpravami a platností od 1.9.2013 je možné v příloze najít i tzv. *Standardy pro základní vzdělávání*, které mají napomáhat při dosahování výše uvedených cílů základního vzdělávání.<sup>12</sup>

### **3.3 Hudební výchova v RVP ZV**

Spolu s výtvarnou výchovou můžeme najít hudební výchovu v Části C RVP ZV jako vzdělávací oblast *Umění a kultura*. Obecnou částí je charakteristika vzdělávací oblasti a její cílové zaměření. Dále jsou již popisovány obsahy jednotlivých vzdělávacích oborů – v tomto případě se jedná o hudební výchovu a výtvarnou výchovu.

V charakteristice vzdělávací oblasti *Umění a kultura* jsou popsány důležité prvky kultury a umění. Jmenovaná vzdělávací oblast by měla žákům umožnit pomocí jiných než racionálních prostředků poznat svět v sobě a kolem sebe. Pokud hovoříme o kultuře, rozumíme tím, podle RVP ZV, nejen výsledky lidské činnosti, nýbrž také neoddělitelnou součást každodenního života. V této souvislosti je zde zmíněna kultura chování, oblékání, cestování nebo třeba kultura práce<sup>13</sup>. Umění je zde chápáno jako „proces specifického poznání a dorozumívání, v němž vznikají informace o vnitřním a vnějším světě a jeho vzájemné provázanosti, které nelze formulovat a sdělovat jinými

---

<sup>12</sup> RVP ZV, s. 6.

<sup>13</sup> Srov. tamtéž, s. 68.

než uměleckými prostředky.“<sup>14</sup> V této vzdělávací oblasti by se mělo jednat taktéž o rozvoj tvořivosti a vnímavosti k umění, resp. k uměleckým dílům, k sobě samému i ke svému okolí. Rozvíjeny jsou také schopnosti nonverbálního projevu pomocí výrazových prostředků umění.

Základními vzdělávacími obory v oblasti *Umění a kultura* jsou hudební a výtvarná výchova, ke kterým lze přidat rozšiřující obor dramatická výchova. Na prvním stupni základní školy by se žáci měli seznámit se základní terminologií, s jazykem hudební a výtvarné výchovy, stejně tak jako výchovy literární. K tomu patří poznávání zákonitostí tvorby uměleckých děl, seznamování se s vybranými díly a v neposlední řadě poznávání jejich výpovědi a následná interpretace. Žáci by měli mít možnost vlastního sebevýjádření pomocí uměleckých prostředků, které již měli možnost poznat.<sup>15</sup> Je zde dále uveden i další rozvoj schopností na druhém stupni základní školy, který si dovoluji vzhledem k zaměření práce vynechat, stejně tak jako podrobnější informace o výtvarné výchově.

V rámci hudební výchovy se jedná především o rozvoj porozumění umění hudby pomocí činností vokálních, instrumentálních, hudebně pohybových a poslechových. Žák by měl být schopen hudbu aktivně vnímat, produkovat ji (např. zpěvem) a využívat jako prostředek komunikace. Pomocí hudebních činností lze rozvíjet celou osobnost žáka, samozřejmě s rozšířeným zaměřením na rozvoj hudebnosti.<sup>16</sup> Žák se může uplatnit při sólovém či skupinovém zpěvu, instrumentálních činnostech, při interpretaci hudby a také při činnostech pohybových.

V RVP ZV jsou ve zkratce uvedeny obsahy jednotlivých činností. V rámci hudební výchovy jsou to činnosti vokální, instrumentální, hudebně-pohybové a poslechové. Práce s hlasem při mluveném, tak pěveckém projevu a jeho kultivaci pomocí upevňování správných návyků je doménou činností vokálních. Hra na hudební nástroje k jakýmkoli účelům je obsahem činností instrumentálních. Hudebně-pohybové činnosti jsou takové, při nichž dochází k pohybovému doprovodu hudby pomocí tance, gest

---

<sup>14</sup> RVP ZV, s. 68.

<sup>15</sup> Srov. tamtéž, s. 68.

<sup>16</sup> Srov. tamtéž, s. 68.

apod. Jak sám název napovídá, obsahem poslechových činností je především percepcce znějící hudby, rozvinutá o její analýzu a interpretaci.<sup>17</sup>

Cílovým zaměřením vzdělávací oblasti *Kultura a umění* je pochopení umění jako jednoho ze způsobů poznání i možného prostředku komunikace. Dále se jedná o pochopení vztahu umění a života, o individuální cítění, prožívání, ale také o utváření hodnot. Žák by měl být veden nejen k spoluvytváření atmosféry, ale také k „*poznání uměleckých hodnot v širších sociálních a kulturních souvislostech*“<sup>18</sup>, dále k tolerantnímu přístupu nejen ke kultuře vlastní, ale i ke kulturním projevům dalších skupin a národů. Osobně by se měl žák podílet na uvědomování si sama sebe, na tvořivém procesu svého života, na vyjadřování osobních prožitků a postojů ke světu.<sup>19</sup>

Již zmíněné oblasti hudební výchovy, tedy oblast vokální, instrumentální, hudebně-pohybová a poslechová, jsou v RVP ZV dále rozvedeny v obsahu učiva v jednotlivých etapách základní školy. Učivo je rozděleno na učivo prvního a druhého stupně základní školy. Uvedeny jsou i očekávané výstupy.

Mezi učivo prvního stupně základní školy v oblasti vokální se řadí mluvený i pěvecký projev, přičemž je pozornost soustředěna na správné dýchání, artikulaci, nasazení a tvorbu tónu a v neposlední řadě na hlasovou hygienu. Žáci by si měli osvojit realizaci písně ve 2/4, 3/4 a 4/4 taktu jak v jednohlase, tak dvojhlasu či mnohohlase. Notový zápis by zde měl sloužit jako podpora při realizaci písně. Žáci by se měli naučit zapsat jednoduchou formou rytmus dané písně. Nepostradatelnou součástí jsou hudební hry.

Učivem v oblasti instrumentální je hra na hudební nástroje, konkrétně reprodukce jednoduchých motivů a témat. Žáci se učí rytmizovat, melodizovat, stylizovat a improvizovat. Měli by si také osvojit čtení a zápis rytmického schématu.<sup>20</sup>

V oblasti hudebně-pohybových činností by se žáci měli učit pohybovému doprovodu znějící hudby v taktu 2/4, 3/4 a 4/4, pohybové improvizaci s využitím tanečních kroků. Dále by si měli osvojit orientaci v prostoru v rámci hudebně pohybových aktivit.

---

<sup>17</sup> Srov. RVP ZV, s. 68-69.

<sup>18</sup> Tamtéž, s. 69.

<sup>19</sup> Srov. tamtéž, s. 69.

<sup>20</sup> Srov. tamtéž, s. 70.

Do učiva poslechových činností se řadí dle RVP ZV délka, síla, barva a výška tónu, jednoduché vztahy mezi tóny, hudebně výrazové prostředky, jakými jsou např. rytmus, melodie, harmonie nebo změny hudebního proudu. Rozlišování hudby vokální, vokálně instrumentální a instrumentální, rozlišování různých žánrů, stylů, hudebních forem je další součástí učiva, stejně jako interpretace hudby pomocí slovního vyjádření.<sup>21</sup>

Očekávané výstupy hudební výchovy pro první stupeň základní školy lze rozdělit do dvou období. Prvním obdobím je 1. - 3. ročník, druhým 4. a 5. ročník. Rozsah činností odpovídá těmto výstupům a po ukončení prvního či druhého období s nimi lze porovnat úroveň žáků. Jsou formulované jako cíle, kterých by se v určitém období mělo, s přihlédnutím k individuálním možnostem žáků, dosáhnout.<sup>22</sup>

### **3.4 Klíčové kompetence**

Za klíčové kompetence můžeme považovat souhrn schopností, dovedností, postojů a vědomostí, které by měli žákovi připravit na případné další vzdělání a umožnit mu plnohodnotné zapojení se do života. Klíčové kompetence jsou sice v RVP ZV uváděny odděleně, v mnohém se ovšem prolínají.

Je tudíž možné získávat je a zdokonalovat se v nich pouze v edukačním procesu jako celku. RVP ZV uvádí tyto klíčové kompetence:<sup>23</sup>

- *Kompetence k učení*
- *Kompetence k řešení problémů*
- *Kompetence komunikativní*
- *Kompetence sociální a personální*
- *Kompetence občanské*
- *Kompetence pracovní*

Jednotlivé kompetence jsou popsány níže následujícím způsobem: nejdříve je uveden popis kompetence podle RVP ZV, dále pak konkrétní možnosti jejího rozvoje v rámci hudební výchovy. Všechny kompetence je možno rozvíjet při činnostech vokálních, instrumentálních, hudebně-pohybových i poslechových.

---

<sup>21</sup> Srov. RVP ZV, s. 70.

<sup>22</sup> Srov. tamtéž, s. 70.

<sup>23</sup> Srov. tamtéž, s. 11-14.

### 3.4.1 Kompetence k učení

Získáním této kompetence by měl žák po ukončení základního vzdělávání být schopen si vybírat efektivní způsoby učení, organizovat si učení, vyhledávat a třídit informace a efektivně je využívat nejen při učení, nýbrž také v životě. K tomu nerozlučně patří kritické uvažování nad informacemi a diskuse o nich. Dále by měl být žák schopen uvádět věci do souvislostí a utvářet si tak komplexnější náhled na nejrůznější témata. V neposlední řadě by měl mít žák pozitivní přístup k učení, měl by být motivován k dalšímu učení a měl by v něm vidět smysl a cíl.<sup>24</sup>

Hudební výchova může přispět k rozvoji této kompetence především zkvalitněním vztahu žáků k učení a jejich motivace k němu a k intelektuálním hodnotám. Je toho možné dosáhnout tak, že žákům nabídneme hudební činnosti (vhodné jsou především veškeré druhy hudebně pohybových her), které budou podporovat jejich osobní zájem o hudbu, či jejich tvořivost. Takové aktivity jsou ideální stimulací pro rozvoj vztahu k učení.<sup>25</sup> Na některých školách je možné s žáky nacvičit písně či celé hudebně pohybové vystoupení a předvést ho na některé z akcí školy. Můžeme tak dosáhnout pocitu úspěchu, který bude žáky motivovat k dalšímu snažení.

### 3.4.2 Kompetence k řešení problémů

Po ukončení základního vzdělávání by měl být žák schopen vnímat nejrůznější problémové situace, které se vyskytují v jeho životě. Měl by být taktéž schopen problém nejen rozpoznat a pochopit, ale měl by být schopen o něm přemýšlet, hledat příčiny, vyhledávat si o něm informace, hledat jeho optimální řešení a samostatně tento problém řešit. Proto je nutné, aby si žák uměl vyhledat a zvážit různá možná řešení a aby k řešení používal různé postupy. V neposlední řadě by měl být žák schopen kriticky myslet, umět obhájit své postoje a uvědomovat si zodpovědnost za své jednání.<sup>26</sup>

Rozvoj kompetence k řešení problémů je možný i v rámci hudební výchovy především předkládáním nejrůznějších problémových úkolů. Ke zdokonalení této kompetence je třeba rozvoje myšlenkových operací, především logických a rozvoje představivosti, tvořivosti. Říkadla či písničky doprovázené pohybem, zpěv písní podle notového zápisu, produkce či zápis rytmu apod. mohou pro žáky představovat problémovou

---

<sup>24</sup> RVP ZV, s. 11.

<sup>25</sup> Srov. LIŠKOVÁ, M. *Hudební výchova pro 1. stupeň základní školy: metodický průvodce*, s. 49.

<sup>26</sup> Tamtéž, s. 12.



situaci stejně tak jako některá rytmická či melodická cvičení. Nemalou úlohu zde hraje také aplikace získaných vědomostí na nové situace.<sup>27</sup>

### **3.4.3 Kompetence komunikativní**

Další kompetencí, kterou by si žák měl v období docházky na základní školu osvojit, je kompetence komunikační. Ta zahrnuje jak smysluplné formulace a vyjadřování myšlenek v písemném i ústním projevu, tak dovednost naslouchat druhým lidem, reagovat na ně a umět vhodně argumentovat. Dále sem můžeme zahrnout porozumění textům, záznamům, obrazovým materiálům, neverbální komunikaci (tedy gestům, mimice atd.) a dalším komunikačním prostředkům. Žák by měl být také schopen využívat nejrůznější komunikační prostředky a technologie. Všechny tyto dovednosti může žák využívat k vytváření vztahů a ke spolupráci s ostatními. Hudební výchova hraje v souvislosti se zdokonalováním se v komunikativní kompetenci významnou roli.<sup>28</sup> V rámci výuky hudební výchovy lze vhodným výběrem aktivit vést žáky k aktivní komunikaci mezi sebou.

Podíváme-li se na komunikaci blíže, zjistíme, že všechny složky hudební výchovy ji podporují. Každá řeč má svou melodii, můžeme díky ní vyjadřovat své emoce či dávat informacím různý význam. Podporu najdeme nejen v melodické složce hudební výchovy, ale také ve složce poslechové. Pro sdělení je důležité i tempo řeči a její hlasitost, což může podpořit rytmická, instrumentální, ale také poslechová složka. Taktéž nonverbální komunikace je posilována všemi složkami hudební výchovy, především však hudebně pohybovou výchovou. V rámci hudební výchovy lze dosáhnout i požadavku využití dovedností k vytváření vztahů a ke spolupráci s ostatními, pokud žáci připravují např. vystoupení.

### **3.4.4 Kompetence sociální a personální**

Pro osvojení si uvedených kompetencí sociální a personální by se měl žák zdokonalovat především v účinné spolupráci a to ve velké nebo v malé skupině, a ve vytváření atmosféry a pravidel pro její bezproblémové fungování. Měl by s druhými jednat s respektem, ohleduplně a úctyhodně a tím přispívat k upevňování mezilidských vztahů. Žák by měl být ochoten v případě potřeby poskytnout pomoc, nebo o ni požádat.

---

<sup>27</sup> Srov. LIŠKOVÁ, M. *Hudební výchova pro 1. stupeň základní školy: metodický průvodce*, s. 51.

<sup>28</sup> Tamtéž, s. 12.

*„Ovládá a řídí svoje jednání a chování tak, aby dosáhl pocitu sebeuspokojení a sebeúcty.“<sup>29</sup>*

Poslechem hudby nebo aktivním provozováním hudby si žák uvědomuje své priority ve výběru hudby, poznává sám sebe, své možnosti, svou identitu a získává sebedůvěru. Měl by být taktéž veden k respektu k odlišnostem ve vkusu svých spolužáků, k respektu k druhým, k úctě a ohleduplnosti.

K přátelskému prostředí může přispívat hudba samotná. Lze jí vytvořit atmosféru k různým činnostem či aktivitám. Podílením se na společných hudebních aktivitách třídy si žák osvojí různé sociální role, učí se pomáhat druhým a respektovat jejich potřeby. Společnými aktivitami může být hra na hudební nástroje, zpěv, ale i tanec či improvizace na hudbu a mnohé další.<sup>30</sup>

### **3.4.5 Kompetence občanské**

Pod občanskými kompetencemi se rozumí respekt a úcta k druhým, k jejich vnitřním hodnotám, schopnost empatie, uvědomování si útlaku, hrubého zacházení, psychického a fyzického násilí apod. Žák by si měl být vědom svých povinností a to jak ve škole, tak mimo ni. Měl by respektovat, chránit a oceňovat tradice, kulturní a historické dědictví, což by se mělo projevit v jeho smyslu pro kulturu a tvořivost, na jeho aktivní účasti do kulturního dění a sportovních aktivit. Pod tuto kompetenci spadá též oblast environmentální. Žák by měl chápat základní ekologické souvislosti a rozhodovat se v zájmu podpory a ochrany zdraví a udržitelného rozvoje.<sup>31</sup>

Cit pro druhé a k druhým je možné vyjádřit hudbou, stejně tak jako své emoce. Hudba nám nabízí prostředky, které umožňují naprosto přesné a procítěné ztvárnění. Možná i proto má na lidi tak hluboké účinky. Osobnost žáka se tak může rozvíjet po stránce estetické, ale také etické. Žáci jsou seznamováni s kulturou své země, do které patří hudební díla, lidové tance a písně. Tradice a zvyky se u dětí těší oblibě a je tak možné vést žáky k ochraně tradic a pozitivnímu vztahu k umění. Žáci jsou více motivováni k aktivní účasti na kulturním životě.<sup>32</sup>

---

<sup>29</sup> LIŠKOVÁ, M. *Hudební výchova pro 1. stupeň základní školy: metodický průvodce* s. 13.

<sup>30</sup> Tamtéž, s. 14.

<sup>31</sup> Tamtéž, s. 13.

<sup>32</sup> Srov. tamtéž, s. 63.

### 3.4.6 Kompetence pracovní

Žák by se měl seznámit a zdokonalit v používání nejrůznějších nástrojů a materiálů. Dále by měl být schopen dodržovat vymezená pravidla a v případě potřeby se adaptovat na změnu pracovních podmínek. Při své práci by měl zohledňovat ochranu zdraví, stejně jako snahu o dosažení kvalitního výsledku své práce a to hospodárně. Dále by měl mít základní povědomí o fungování, rizicích a podstatě podnikání. Žák „využívá znalosti a zkušenosti získané v jednotlivých vzdělávacích oblastech v zájmu vlastního rozvoje i své přípravy na budoucnost [...]“.<sup>33</sup>

Veškeré hudební aktivity žáků je možné hodnotit jako jejich práci. Ať už se jedná o výběr hudebních nástrojů pro vlastní improvizaci, zpěv, nebo nácvik společného vystoupení. Důležitým aspektem je také atmosféra, ba dokonce nálada, kterou může hudba zpříjemnit práci (chůze, zalévání květin apod.). „*Veškeré hudební aktivity přispívají k osvojení pracovních kompetencí – vedou k přesnosti a vytrvalosti, formují zájem o určité obory a poskytují řadu poznatků a zkušeností využitelných později v profesním životě*“.<sup>34</sup>

### 3.5 Průřezová témata

Průřezová témata RVP ZV představují formativní prvek základního vzdělávání. Pomáhají vytvářet příležitosti pro spolupráci žáků a jejich individuální rozvoj osobnosti každého z nich. Průřezová témata napomáhají žákům utvářet náhled na danou tematiku z pohledu více vzdělávacích oblastí. Tento komplexní pohled ovlivňuje utváření a rozvíjení klíčových kompetencí žáků. „*Podmínkou účinnosti průřezových témat je jejich propojenost se vzdělávacím obsahem konkrétních vyučovacích předmětů a s obsahem dalších činností žáků realizovaných ve škole i mimo školu.*“<sup>35</sup>

Zpracování průřezových témat v RVP ZV je jednotné. Jejich obsahem je charakteristika průřezového tématu, jeho vztah ke vzdělávacím oblastem a přínos pro rozvoj osobnosti žáka. Doporučený obsah průřezových témat je dále rozpracován do tematických okruhů, které obsahují nabídku témat. Jaké téma bude zařazeno do učebních osnov, rozhoduje škola. Je ovšem nutné zmínit, že všechna průřezová témata musí být zařazena na 1. i 2. stupni, neboť tvoří povinnou součást základního vzdělávání.

---

<sup>33</sup> LIŠKOVÁ, M. *Hudební výchova pro 1. stupeň základní školy: metodický průvodce*, s. 14.

<sup>34</sup> Tamtéž, s. 67.

<sup>35</sup> RVP ZV, s. 107.

Rozsah a způsob realizace jednotlivých průřezových témat určuje ŠVP.<sup>36</sup> Pro základní vzdělání jsou stanovena tato průřezová témata, která budou v krátkosti představena níže v souvislosti se školním vzdělávacím programem:<sup>37</sup>

- *Osobnostní a sociální výchova*
- *Výchova demokratického občana*
- *Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech*
- *Multikulturní výchova*
- *Environmentální výchova*
- *Mediální výchova*

---

<sup>36</sup> Srov. RVP ZV, s. 107.

<sup>37</sup> Tamtéž, s. 107.

## 4 Školní vzdělávací program

Každá škola má vytvořený svůj Školní vzdělávací program jak pro formální vzdělávání, tak pro vzdělávání neformální. V rámci předkládané práce se zaměřím na školní vzdělávací program formálního vzdělávání, kde jsou konkrétně uváděna průřezová témata a jejich obsah. Konkrétní využití hudební výchovy v jednotlivých tématech bude zmíněno v kapitole 5. Při práci se Školním vzdělávacím programem se zaměřím na období mladšího školního věku, který odpovídá věku žáků prvního stupně základní školy.

### 4.1 Obsah Školního vzdělávacího programu pro základní vzdělávání

Pro účely této práce mi Školní vzdělávací program poskytla ZŠ Hostýnská. Obsahem dokumentu je celkem šest kapitol: identifikační údaje, charakteristika školy, charakteristika školního vzdělávacího programu, učební plán, učební osnovy a hodnocení žáků a autoevaluace školy.<sup>38</sup> Obsah ŠVP je taktéž určen RVP ZV.

### 4.2 Hudební výchova ve Školním vzdělávacím programu

V ŠVP jsou všechny vzdělávací okruhy rozpracovány v učebním plánu, následně pak v učebních osnovách jako jednotlivé vyučovací předměty. Předměty jsou taktéž uvedeny v tabulce pro začlenění průřezových témat. V této kapitole bych se ráda v krátkosti zmínila o učebním plánu a učebních osnovách a v kapitole 4.3 o začlenění průřezových témat ve stávajícím ŠVP.

Kapitola s názvem *Učební plán ŠVP* je rozdělena na čtyři části: tabulace učebního plánu I. stupně, poznámky k učebnímu plánu, tabulace plánu II. stupně, poznámky k učebnímu plánu. Tabulace učebního plánu I. stupně a poznámky k příslušnému učebnímu plánu jsou relevantním materiálem pro tuto bakalářskou práci, neboť odpovídají věkovému vymezení žáků mladšího školního věku. V tabulaci učebního plánu je uvedena vzdělávací oblast, obor, časová dotace stanovená RVP ZV, vyučovací předmět, celková časová dotace stanovená ŠVP, rozložení časové dotace do jednotlivých ročníků a poznámka, ve které jsou vyčísleny disponibilní hodinové dotace. Ve vzdělávací oblasti Umění a kultura jsou dva vzdělávací obory – hudební a výtvarná výchova. Jejich časová dotace stanovená RVP ZV je 12 hodin. Jmenované vzdělávací

---

<sup>38</sup> Srov. *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání* (dále jen ŠVP), s. 3 - 4.

obory jsou realizovány jako vyučovací předměty hudební a výtvarná výchova. Hudební výchova má celkovou dotaci 5 hodin a výchova výtvarná 7 hodin. Pro hudební výchovu vychází jedna hodina týdně v každém ročníku prvního stupně, tedy prvního až pátého.<sup>39</sup>

Kapitola věnovaná učebním osnovám je dělena podle jednotlivých vyučovacích předmětů prvního, i druhého stupně základní školy. Hudební výchově se zde věnuje jedna podkapitola. Vyučovací předmět je zde krátce charakterizován, dále je popsán jeho obsah. Základní charakteristikou vyučovaciho předmětu hudební výchova je jeho zařazení do vzdělávacího oboru a vzdělávací oblasti dle RVP ZV. Následně je důležitá charakteristika časová, organizační a obsahová. Časová dotace již byla popsána výše. Organizační charakteristikou se zde rozumí jak personální tak lokální (třída, odborná učebna) zajištění hodin hudební výchovy. Vzdělávací obsah dle ŠVP je dělen do čtyř tematických okruhů: vokální činnosti, instrumentální činnosti, hudebně pohybové činnosti a poslechové činnosti, což koresponduje s rozdělením v RVP ZV. *„Předmět hudební výchova poskytuje dětem příležitost k emocionálnímu sebevyjádření, umožňuje jim poznávání a ověřování hudebních zákonitostí, rozvíjí kreativní schopnosti a estetické cítění, dává jim příležitost k relaxaci a vzájemné komunikaci prostřednictvím hudby a pohybu. Dále se zabývá porozuměním hudebně vyjadřovacích prostředků, orientaci v základních uměleckých směrech a emocionálně působí na utváření kladného vztahu k hudbě.“*<sup>40</sup> Charakterizovány jsou formy a metody práce v hodinách hudební výchovy, stejně tak jako výchovné a vzdělávací strategie pro rozvoj klíčových kompetencí žáků. Zmíněno je i zařazení průřezových témat.<sup>41</sup>

### **4.3 Průřezová témata ve školním vzdělávacím programu**

V podkapitole věnované průřezovým tématům v ŠVP budou krátce popsána průřezová témata tak, jak je definuje RVP ZV, dále pak budou uvedeny informace o konkrétních tématech vybraných pro ŠVP. Podle požadavků RVP ZV jsou průřezová témata úzce spojena s učivem pro jednotlivé ročníky, které je též popsáno v ŠVP.

#### **4.3.1 Osobnostní a sociální výchova**

*„Průřezové téma Osobnostní a sociální výchova v základním vzdělávání akcentuje formativní prvky, orientuje se na subjekt i objekt a má každodenní využití*

---

<sup>39</sup> Srov. ŠVP, s. 20.

<sup>40</sup> Tamtéž, s. 225.

<sup>41</sup> Srov. ŠVP, s. 226.

v běžném životě.“<sup>42</sup> Nejdůležitější učivo je zde žák sám o sobě, reflexe jeho osobnosti spolu s jeho potřebami a zvláštnostmi. Osobnostní a sociální výchova pomáhá orientovat se v sobě samém, v učení hledání vlastní cesty ke spokojenosti, v utváření dovedností vedoucích k dobrým vztahům k sobě i k okolí, ve formování studijních dovedností a dovedností spolupráce s druhými, v rozvoji sociálních dovedností pro řešení složitých situací apod.<sup>43</sup>

Osobnostní a sociální výchova se vztahuje na mnoho vzdělávacích oblastí, jako jsou například Jazyk a jazyková komunikace, Člověk a jeho svět nebo Umění a kultura. Vazba na poslední jmenovanou vzdělávací oblast se týká především rozvoje smyslového vnímání a kreativity, dále uvědomování si umění a jeho prostředků jako prostředků komunikačních a v neposlední řadě také chápání estetiky v širších souvislostech, např. v chování či v mezilidských vztazích.<sup>44</sup>

V RVP ZV je průřezové téma Osobnostní a sociální výchova rozděleno na tři části, z nichž je každá dále dělena na témata. Z první části nazvané *osobnostní rozvoj* byla vybrána témata *rozvoj schopností poznávání*, které je integrované v prvním ročníku do vyučovacího předmětu český jazyk a ve čtvrtém ročníku do vyučovacího předmětu přírodověda, *sebepoznání a sebepojetí*, integrované téma ve čtvrtém ročníku do vyučovacího předmětu výtvarná výchova a v pátém ročníku je realizováno jako projekt a téma *kreativita*, integrované téma ve třetím ročníku do vyučovacího předmětu pracovní činnosti. Zařazena nebyla témata *seberegulace a sebeorganizace* a *psychohygiena*. Z druhé části, *sociální rozvoj*, byla vybrána témata *mezilidské vztahy*, integrováno do vyučovacího předmětu český jazyk v pátém ročníku, a *komunikace*, integrováno ve třetím ročníku do vyučovacího předmětu prvouka. Zařazena nebyla témata *poznávání lidí a kooperace a kompetice*. Ze třetí části nazvané *morální rozvoj* bylo zařazeno téma *řešení problémů a rozhodovací dovednosti*, které je integrované do vzdělávacího oboru informatika v pátém ročníku. Téma *hodnoty, postoje a praktická etika* taktéž nebylo začleněno.<sup>45</sup>

---

<sup>42</sup> RVP ZV, s. 107.

<sup>43</sup> Srov. tamtéž, s. 108.

<sup>44</sup> Srov. tamtéž, s. 108.

<sup>45</sup> Srov. ŠVP, s. 15.

### 4.3.2 Výchova demokratického občana

Průřezové téma Výchova demokratického občana se týká žáka jako občana. V jejím rámci by se měl žák naučit orientovat se v problémech otevřené pluralitní společnosti. Informace by měl být schopen samostatně a kriticky zpracovávat tak, aby vedly ke konstruktivnímu řešení, přičemž by měla být zachována jeho lidská důstojnost, ohled na celek či např. respekt k druhým. Žák by měl být v rámci výchovy demokratického občana veden k zodpovědnosti, k vědomí o svých právech a povinnostech, k zásadám slušné komunikace a k demokratickým způsobům řešení problémových situací. Popisované průřezové téma je jedinečné v tom, že využívá ke své realizaci nejen vzdělávací oblasti, nýbrž také zkušenosti a prožitky žáků, které pramení z celkového klimatu třídy, školy. Nejbližší vzdělávací oblastí je Člověk a jeho svět, zvláště pak v tématech zaměřených na vztah k domovu, vlasti. Má však vazbu i na další vzdělávací oblasti, ve kterých je tematizován vztah k sobě samému, k okolí, normám a hodnotám.<sup>46</sup>

Na rozdíl od průřezového tématu Občanská a sociální výchova se průřezové téma Výchova demokratického občana nedělí na další části. Obsahuje však čtyři témata, která škola může zařadit do svého ŠVP. Jsou jimi *občanská společnost a škola; občan, občanská společnost a stát; formy participace občanů v politickém životě a principy demokracie jako formy vlády a způsobu rozhodování*. Do ŠVP byla vybrána témata *občanská společnost a škola*, které je integrováno do vyučovacího předmětu prvouka v prvním ročníku, tělesná výchova ve třetím ročníku, českého jazyka a vlastivědy ve čtvrtém ročníku a do vyučovacího předmětu výtvarná výchova v pátém ročníku, a *občan, občanská společnost a stát*, integrovaného do vyučovacího předmětu matematika v pátém ročníku.<sup>47</sup>

### 4.3.3 Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

„Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech prolíná všemi vzdělávacími oblastmi, integruje a prohlubuje poznatky a umožňuje uplatnit dovednosti, které si žáci osvojili v jednotlivých vzdělávacích oborech<sup>48</sup>. Na prvním stupni základní školy se jedná především o vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět, Jazyk

---

<sup>46</sup> Srov. RVP ZV, s. 110.

<sup>47</sup> Srov. ŠVP, s. 15.

<sup>48</sup> RVP ZV, s. 112.



a Jazyková komunikace, Informační a komunikační technologie, Sport, Umění a kultura. V posledním jmenovaném se jedná o rozvoj tématu vztahu k evropské a světové kultuře. Jde o rozšíření tématu domova a vlasti na celou Evropu, porozumění evropským kulturním kořenům a souvislostem, o respekt k jednotlivým kulturám a o význam historického dědictví a jeho uchování.<sup>49</sup>

Jedním z průřezových témat, která obsahují menší množství témat na výběr, je výchova k myšlení v evropských souvislostech. Obsahuje tři témata, *Evropa a svět nás zajímá, objevujeme Evropu a svět a jsme Evropané*, z nichž první dvě byla vybrána pro ŠVP. Téma *Evropa a svět nás zajímá* je integrováno ve třetím ročníku do vyučovacího předmětu výtvarná výchova, ve čtvrtém ročníku do vyučovacího předmětu matematika a v pátém ročníku do vyučovacího předmětu hudební výchova. Téma *občan, občanská společnost a stát* bylo integrováno do vyučovacího předmětu vlastivěda v pátém ročníku.<sup>50</sup>

#### 4.3.4 Multikulturní výchova

Průřezové téma Multikulturní výchova usiluje o rozvoj mezilidských vztahů, o zprostředkování poznání vlastní kultury i kultur odlišných, snaží se o rozvoj tolerance a respektu. Důležitým přínosem průřezového tématu Multikulturní výchova je rozvoj schopností komunikace s druhými v rámci jedné i více kultur, odlišných názorů a náhledů na svět, či uvědomění si rovnosti všech kultur. V rámci průřezového tématu jsou rozvíjeny postoje a hodnoty, jakými jsou například tolerance a respekt k odlišným sociokulturním skupinám, uvědomování si vlastní identity, vnímání odlišnosti jako příležitosti k obohacení nebo aktivní účast na potírání projevů intolerance, diskriminace, či rasizmu. Stejně jako předchozí průřezové téma se i Multikulturní výchova prolíná všemi vzdělávacími oblastmi, s akcentem na Jazyk a jazykovou komunikaci, Informační a komunikační technologie, Umění a kulturu, Člověka a společnost, Člověka a svět, Člověka a zdraví a Člověka a přírodu.<sup>51</sup>

*Kulturní diference, lidské vztahy, etnický původ, multikulturalita a princip sociálního smíru a solidarity* jsou témata průřezového tématu Multikulturní výchova. Všechna byla vybrána pro ŠVP. Téma *kulturní diference* je integrováno do vyučovacího

---

<sup>49</sup> Srov. RVP ZV, s. 112.

<sup>50</sup> Srov. ŠVP, s. 15.

<sup>51</sup> Srov. RVP ZV, s. 114 – 115.

předmětu pracovní činnosti ve čtvrtém ročníku, téma *lidské vztahy* je integrováno do vyučovacího předmětu tělesná výchova ve druhém ročníku, téma *etnický původ* je integrováno do vyučovacího předmětu vlastivěda v pátém ročníku, téma *multikulturalita* je integrováno do vyučovacího předmětu hudební výchova ve čtvrtém ročníku a téma *princip sociálního smíru a solidarity* je integrováno do vyučovacího předmětu český jazyk v pátém ročníku.<sup>52</sup>

#### 4.3.5 Environmentální výchova

Průřezové téma Environmentální výchova vede k pochopení vztahu člověka a životního prostředí, k odpovědnosti a jednání společnosti i každého jedince ve prospěch životního prostředí. „*Vede jedince k aktivní účasti na ochraně a utváření prostředí a ovlivňuje v zájmu udržitelnosti rozvoje lidské civilizace životní styl a hodnotovou orientaci žáků*“.<sup>53</sup>

Pro realizaci popisovaného průřezového tématu je třeba propojení většiny vzdělávacích oblastí, kvůli dosažení komplexního integrovaného pohledu. Na utváření příležitostí pro zamyšlení se a uvědomování si vztahů člověka a prostředí, pro vytváření kulturních a uměleckých hodnot, či pro vnímání estetického prostředí se podílí vzdělávací oblast Umění a kultura.<sup>54</sup>

Dalším z průřezových témat, ze kterého byla pro ŠVP vybrána všechna nabídnutá témata, je průřezové téma Environmentální výchova. Téma *ekosystémy* je integrováno do vyučovacího předmětu výtvarná výchova v prvním ročníku a do vyučovacího předmětu prvouka ve třetím ročníku. Téma *základní podmínky života* je integrováno do vyučovacího předmětu matematika ve třetím ročníku, přírodověda ve čtvrtém ročníku a přírodověda v pátém ročníku. V rámci projektu školy probíhá téma lidské aktivity a problémy životního prostředí. Posledním tématem je *vztah člověka k prostředí*, které je opět integrováno do vyučovacího předmětu prvouka ve třetím ročníku, vlastivěda ve čtvrtém ročníku a český jazyk a tělesná výchova v pátém ročníku.<sup>55</sup>

---

<sup>52</sup> Srov. ŠVP, s. 15.

<sup>53</sup> RVP ZV, s. 116.

<sup>54</sup> Srov. tamtéž, s. 116.

<sup>55</sup> Srov. ŠVP, s. 15.

#### 4.3.6 Mediální výchova

V dnešní době, jak se ukazuje, je mediální výchova jednou z hlavních oblastí vzdělávání a výchovy. Průřezové téma Mediální výchova by mělo vybavit žáka, alespoň do určité míry, tzv. mediální gramotností. Jedná se především o roli médií v dnešním světě, o schopnost kritického zapojení se do mediální komunikace, o analýzu informací, jejich propojování a vyhodnocování, o chápání médií nejen jako zdroje potencionálních informací, ale také jako prostředek k naplnění dalších potřeb (volného času, vzdělávání apod.). Propojení se vzdělávacími oblastmi je opět široké, od oblasti Člověk a jeho svět až po Informační a komunikační technologie. Mezi vzdělávací oblasti propojené s průřezovým tématem Mediální výchova se řadí i vzdělávací oblast Umění a kultura. Žákům by měl být v rámci poslední jmenované vzdělávací oblasti zprostředkován vztah k přirozenému jazyku, obrazu i zvuku, který médií bývá nabízen. Toto vnímání, interpretace a kritické hodnocení „děl“ umělecké i běžné mediální produkce by mělo být v rámci vzdělávací oblasti Umění a kultura taktéž rozvíjeno.<sup>56</sup>

Průřezové téma Mediální výchova obsahuje sedm témat, ze kterých byla vybrána dvě k začlenění do ŠVP. Prvním z vybraných témat je *kritické čtení a vnímání mediálních sdělení*, které je integrováno do vyučovacího předmětu přírodověda a informatika v pátém ročníku. Druhým vybraným tématem je *vnímání autora mediálních sdělení*, které je integrováno do vyučovacího předmětu český jazyk v pátém ročníku. Zařazena nebyla témata *interpretace vztahu mediálních sdělení a reality*, *stavba mediálních sdělení*, *fungování a vliv mediálních sdělení*, *tvorba mediálních sdělení a práce v realizačním týmu*.<sup>57</sup>

---

<sup>56</sup> Srov. RVP ZV, s. 118-119.

<sup>57</sup> Srov. ŠVP, s. 15.

## **5 Návrh zařazení průřezových témat návrh zařazení průřezových témat do hudební výchovy**

### **5.1 Aktuální začlenění tematických okruhů průřezových témat v ŠVP do hudební výchovy**

Momentálně jsou do vyučovacího předmětu hudební výchova na prvním stupni zařazena dvě průřezová témata, konkrétně Výchova k myšlení v evropských souvislostech a téma Multikulturní výchova. V rámci průřezového tématu Výchova k myšlení v evropských souvislostech je ve vyučovacím předmětu hudební výchova integrováno téma *Občanská společnost a škola*, a to v pátém ročníku. Z průřezového tématu Multikulturní výchova bylo pro integraci do předmětu hudební výchova ve čtvrtém ročníku zvoleno téma *multikulturalita*.<sup>58</sup>

### **5.2 Možnosti začlenění hudební výchovy do tematických okruhů průřezových témat v ŠVP**

Jak již bylo popsáno v kapitole 4.3, lze vzdělávací oblast Umění a kultura zařadit do všech průřezových témat.

V aktuálním ŠVP je průřezové téma na prvním stupni zařazeno pouze dvakrát, a to integrací do vyučovacího předmětu. Po prostudování učebního plánu a ročníkových plánů hudební výchovy bych ráda upozornila na možnosti začlenění hudební výchovy do průřezových témat stávajících i dalších. Jedná se pouze o možnosti, které pozoruji vzhledem k obsahu vyučovacího předmětu hudební výchova a aktivitám školy.

Před samotným popisem zmíněných možností je nutno podotknout, že hudební výchova v celé své šíři je předmět, který má široké mezipředmětové využití a je možné ho velice efektivně využívat v rámci mezipředmětových vztahů. Je možné, že bude hudební výchova zařazena do průřezových témat jako součást jiného vyučovacího předmětu. V konkrétním případě by se to mohlo stát například v nižších ročnících ve spojení s prvoukou, ve vyšších s vlastivědou či přírodovědou nebo celkově v propojení s českým jazykem a tělesnou výchovou. Konkrétně v prvouce se opakovaně objevuje

---

<sup>58</sup> Srov. ŠVP, s. 15.

téma „oslavy, společenské události“, při němž je možné zpívat narozeninové písně, či pohovořit o hudbě při společenských událostech. Dalším tématem prvouky, ve kterém hraje roli i hudební výchova, jsou svátky (Vánoce, Velikonoce). V souvislosti se jmenovanými svátky je možné věnovat pozornost koledám, či říkadlům. Jako další, ale rozhodně ne poslední, příklad bych mohla uvést téma Česká republika (nebo moje obec apod.), se kterým se pojí nejen česká hymna, ale také česká hudba a tance, jako součást kultury. Mezipředmětové vztahy s ostatními předměty možná nejsou tak časté, ale nelze je vyloučit. Jak uvádí RVP ZV, je právě takovéto propojování vyučovacích předmětů, či obecněji vzdělávacích oblastí, žádoucí. *„Tematické okruhy průřezových témat procházejí napříč vzdělávacími oblastmi a umožňují propojení vzdělávacích obsahů oborů. Tím přispívají ke komplexnosti vzdělávání žáků a pozitivně ovlivňují proces utváření a rozvíjení klíčových kompetencí žáků. Žáci dostávají možnost utvářet si integrovaný pohled na danou problematiku a uplatňovat širší spektrum dovedností.“*<sup>59</sup>

Průřezová témata, jak již bylo zmíněno, se zařazují jak v průběhu prvního, tak druhého stupně základní školy. Od začátku první třídy do konce deváté třídy by se žáci měli seznámit se všemi tematickými okruhy průřezových témat. *„Začlenění průřezových témat a jejich tematických okruhů do ročníků je možné volit v libovolném pořadí tak, aby podporovalo výchovné a vzdělávací strategie vyučovacích předmětů.“*<sup>60</sup> V případě začlenění průřezových témat se v ŠVP hovoří pouze o jejich plánovaném začlenění pro realizaci ve výuce.

Podle RVP ZV jsou různé možnosti využití průřezových témat. Je možné je využít jako *„integrativní součást vzdělávacího obsahu vyučovacích předmětů nebo v podobě samostatných předmětů, projektů, seminářů, kurzů apod.“*<sup>61</sup> V Manuálu pro tvorbu ŠVP v základním vzdělávání je tato možnost prakticky zjednodušena na tři základní formy pro plánovanou realizaci, kterými jsou *„integrace obsahu tematických okruhů průřezového tématu do vzdělávacího obsahu vyučovacích předmětů, projektem, samostatným předmětem [...]“*<sup>62</sup> Dále je zde uvedena možnost kombinace uvedených forem, kdy je možné např. doplnit samostatný předmět či integraci projektem.

---

<sup>59</sup> RVP ZV, s. 107.

<sup>60</sup> *Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů v základním vzdělávání*, s. 38.

<sup>61</sup> RVP ZV, s. 107.

<sup>62</sup> *Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů v základním vzdělávání*, s. 39.

Vzhledem k propojenosti existujícího vzdělávacího obsahu a činnosti žáků s některými tématy průřezových témat by bylo možné navrhnout využití průřezového tématu jako integrativní součásti vyučovacího předmětu hudební výchova a jako součást projektu.

Za účelem přehlednosti navrhovaného zařazení hudební výchovy do průřezových témat byla vytvořena tabulka č. 1., ve které jsou zanesena všechna průřezová témata i s podtématy. Navrhované zařazení je v tabulce č. 1. vyznačeno v řádku příslušného podtématu a ve sloupci ročníku, ve kterém by bylo nejvhodnější (vzhledem k učivu a aktivitám školy) hudební výchovu do průřezového tématu zařadit. Vytvoření tabulky se doporučuje i v Manuálu pro tvorbu ŠVP v základním vzdělávání.<sup>63</sup>

---

<sup>63</sup> Srov. *Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů v základním vzdělávání*, s. 38.

Tabulka č. 1.: Začlenění průřezových témat do vyučovacího předmětu hudební výchova

| ročník   | 1. | 2. | 3.       | 4.       | 5.            |
|--|----|----|----------|----------|---------------|
| <b>Osobnostní a sociální výchova</b>                             |    |    |          |          |               |
| <b>osobnostní rozvoj</b>   |    |    |          |          |               |
| rozvoj schopností poznávání                                      |    |    | INT - HV |          |               |
| sebepoznání a sebepojetí   |    |    | INT - HV |          |               |
| seberegulace a sebeorganizace                                    |    |    |          |          |               |
| psychohygienu  |    |    | INT - HV |          |               |
| kreativita   |    |    |          |          | INT (+P) - HV |
| <b>sociální rozvoj</b>   |    |    |          |          |               |
| poznávání lidí   |    |    |          |          |               |
| mezilidské vztahy  |    |    |          |          |               |
| komunikace   |    |    |          |          | INT(+P) - HV  |
| kooperace a kompetice  |    |    |          |          | projekt       |
| <b>morální rozvoj</b>  |    |    |          |          |               |
| řešení problémů a rozhodovací dovednosti                         |    |    |          |          |               |
| hodnoty, postoje, praktická etika                                |    |    |          |          |               |
| <b>Výchova demokratického občana</b>                             |    |    |          |          |               |
| občanská společnost a škola                                      |    |    |          |          | projekt       |
| občan, občanská společnost a stát                                |    |    |          |          |               |
| formy participace občanů v politickém životě                     |    |    |          |          |               |
| principy demokracie jako formy vlády a způsobu rozhodování       |    |    |          |          |               |
| <b>Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech</b> |    |    |          |          |               |
| Evropa a svět nás zajímá   |    |    |          |          | INT - HV      |
| objevujeme Evropu a svět   |    |    |          |          |               |
| jsme Evropané  |    |    |          |          |               |
| <b>Multikulturní výchova</b>                                     |    |    |          |          |               |
| kulturní diference   |    |    |          | INT - HV |               |
| lidské vztahy  |    |    |          |          |               |
| etnický původ  |    |    |          |          |               |
| multikulturalita   |    |    |          | INT - HV |               |
| princip sociálního smíru, solidarity                             |    |    |          |          |               |
| <b>Environmentální výchova</b>                                   |    |    |          |          |               |
| ekosystémy   |    |    |          |          |               |
| základní podmínky života   |    |    |          |          |               |
| lidské aktivity a problémy životního prostředí                   |    |    |          |          |               |
| vztah člověka k prostředí  |    |    |          |          |               |
| <b>Mediální výchova</b>  |    |    |          |          |               |
| kritické čtení a vnímání mediálních sdělení                      |    |    |          |          |               |
| interpretace vztahu mediálních sdělení a reality                 |    |    |          |          | INT - HV      |
| stavba mediálních sdělení  |    |    |          |          |               |
| vnímání autora MS  |    |    |          |          |               |
| fungování a vliv MS  |    |    |          |          |               |
| tvorba mediálních sdělení  |    |    |          |          |               |
| práce v realizačním týmu   |    |    |          |          |               |

### **5.2.1 Začlenění průřezových témat jako integrativní součásti vyučovacího předmětu hudební výchova**

Některá podtémata průřezových témat jsou naplňována postupně a bylo by tedy teoreticky možné je začlenit do každého ročníku prvního, a věřím, že i druhého, stupně základní školy. S postupným vývojem žáka se vyvíjí možnost témata postupně prohlubovat a docházet ke komplexnějšímu pojetí určitých oblastí života či světa. Na prvním stupni základní školy je popsána skutečnost nejzřetelněji pozorovatelná na průřezovém tématu Osobnostní a sociální výchova. V různých předmětech se žák nejdříve učí, jak se může vůbec učit. K tomu potřebuje postupně poznávání sebe (např. jak se mu nejlépe učí, jaké předměty), musí se naučit, že i když se mu nechce, tak musí plnit své povinnosti a tím se učí zacházet sám se sebou. Je žádoucí, aby spoluorganizoval činnosti, kterých se účastní, a aby mu přitom všem zbylo dost času na odpočinek. Žáci poznávají nové spolužáky, učí se spolu vycházet, řeší společně různé problémy, stanovují si jednoduchá pravidla komunikace a snaží se je dodržovat. V rámci různých vyučovacích předmětů je v tomto konkrétním příkladu průřezové téma Osobnostní a sociální výchova cíleně rozvíjeno ve všech jeho částech už od nástupu žáků do první třídy (mluvíme-li pouze o období docházky na základní školu). Co se týče integrace tematických okruhů průřezových témat, je možné v souladu s obsahem vyučovacího předmětu najít období, kdy je konkrétní tematický okruh naplňován nejintenzivněji.

V krátkosti nastíním konkrétní možnosti začlenění vybraných tematických okruhů průřezových témat do vyučovacího předmětu hudební výchova.

V průřezovém tématu Osobnostní a sociální výchova bych zařadila hned několik tematických okruhů. Jsou jimi Rozvoj schopností poznávání, Sebepoznání a sebepojetí, Psychohygienu, Kreativitu a Komunikaci.

Vyučovací předmět hudební výchova nabízí prostor pro nácvik smyslového vnímání. Nejlépe je možné zdokonalovat poslech, ale je možné zapojit i ostatní smysly. V rámci aktivit, kdy žák reprodukuje slyšený rytmus nebo krátkou jednoduchou melodii tleskáním, hrou na tělo, hrou na jednoduché hudební nástroje, nebo zpěvem, procvičuje nejen pozornost, ale také dovednost zapamatování si. Tyto aktivity jsou zařazeny do obsahu vyučovacího předmětu hudební výchova v prvním období (tedy v první až třetí



třídě)<sup>64</sup>. Neznamená to však, že se schopnosti poznávání ve vyšších ročnících již nerozvíjejí.

Stejně tak lze v rámci vyučovacího předmětu hudební výchova rozvíjet vztah ke svému tělu a lépe ho poznat. K tomu dochází při hře na tělo, při pohybovém vyjadřování říkanek a písni apod. Při poslechu se žák učí poznávat, co se mu líbí, co ne, učí se rozeznávat vhodné a nevhodné reakce při poslechu různých stylů hudby a učí se tak naslouchat sám sobě, svým pocitům (zde vyvolaným hudbou). Hra na tělo, poslech skladeb i pohybové vyjádření obsahu říkanky jsou učivem první až třetí třídy.<sup>65</sup>

Tematický okruh Psychohygienu se zaměřuje na *“dovednosti pro pozitivní naladění mysli a dobrý vztah k sobě samému, dovednosti zvládnání stresových situací (rozumové zpracování problému, uvolnění – relaxace, efektivní komunikace atd.)”*.<sup>66</sup> Vzhledem k tomu, že hudba sama o sobě může být prostředkem odpočinku, a to ve všech svých složkách, je vhodné se tomuto tematickému okruhu věnovat i v rámci vyučovacího předmětu hudební výchova. Je možné jej zařadit do činností poslechových (výběr hudby k odpočinku, relaxaci), v rámci dechových cvičení i hudebně pohybových činností. Odpovídající učivo je zařazeno v ŠVP v prvním až ve třetím ročníku.<sup>67</sup>

Své nápady a svou originalitu by žáci měli mít možnost rozvíjet po celou dobu školní docházky. V učivu čtvrté až páté třídy předmětu hudební výchova se objevuje nástrojová improvizace jednoduchých hudebních forem i jako doprovod k písni, dále pak např. improvizace taneční. Kreativita, jako schopnost vidět věci jinak, citlivost, ale i tvořivost v mezilidských vztazích, může být rozvíjena jak integrací průřezového tématu do vyučovacího předmětu hudební výchova, tak začleněním do projektu. Dalo by se říci, že by zde bylo možné vytvořit zmiňovanou kombinaci integrace do předmětu s projektem.

V průřezovém tématu Osobnostní a sociální výchova se nachází tematický okruh věnovaný komunikaci. Hudebně pohybové činnosti, ale i recitace, zpěv, nebo hra na hudební nástroj podporují rozvoj komunikačních dovedností. Pomocí pohybu, hudby, nebo slov (textu písni, básně, říkanky) je možné komunikovat s ostatními. Konkrétní

---

<sup>64</sup> Srov. ŠVP, s. 228–229.

<sup>65</sup> Srov. tamtéž, s. 228–229.

<sup>66</sup> RVP ZV, s. 109.

<sup>67</sup> Srov. ŠVP, s. 228–229.

učivo odpovídající požadovanému rozvoji je rozloženo do všech ročníků prvního stupně základní školy. Ve čtvrtém a pátém ročníku je zařazena taneční improvizace, hudebně výrazové prostředky a pantomima.<sup>68</sup> Komunikace mezi žáky a učitelem a mezi žáky navzájem se uplatňuje i při vytváření projektů a menších hudebních aktivit, jakými jsou např. masopustní průvod školou, svátek Tří králů, prezentace starých českých písní a zvyků (Lucie, vynášení zimy apod.) nebo Koleda napříč třídami.

Průřezové téma Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech nabízí k začlenění tematický okruh Evropa a svět nás zajímá.

Evropa a svět nás zajímá je jedním z tematických okruhů, který je již v ŠVP zařazen. Pro úplnost uvádím i zde krátký popis částí tohoto tematického okruhu, které se vztahují k obsahu vyučovacího předmětu hudební výchova. Konkrétně ho lze zařadit ve spojitosti s hudebními obdobími, či jednotlivými hudebními žánry, se kterými by se žáci měli seznámit.<sup>69</sup> Využity mohou být samozřejmě různé metody práce. V RVP ZV je tematický okruh Evropa a svět nás zajímá definován následovně: „*rodinné příběhy, zážitky a zkušenosti z Evropy a světa; místa, události a artefakty v blízkém okolí mající vztah k Evropě a světu; naši sousedé v Evropě; život dětí v jiných zemích; lidová slovesnost, zvyky a tradice národů Evropy.*“<sup>70</sup>

V rámci vyučovacího předmětu hudební výchova by se mohl začlenit tematický okruh Kulturní diference a Multikulturalita průřezového tématu Multikulturní výchova.

Kulturní diference je tematická oblast, která se prolíná opravdu všemi vzdělávacími oblastmi. Avšak hudební výchova je vyučovací předmět, ve kterém je možné pracovat s jedinečností každého člověka a s jeho zvláštnostmi. Žáci si toto velice často uvědomují ve vztahu k hudbě, kterou poslouchají, nebo k individualitě každého hlasu při mluveném i zpívaném projevu. Žáci se učí respektovat sebe navzájem. Dále se společně s lidovými písněmi, které se často obsahově vztahují k určitým kulturním či společenským, událostem, nebo k oblastem z nichž pocházejí, seznamují s kulturou své země. Na základě zkušenosti a získaných znalostí pak mohou snáze identifikovat

---

<sup>68</sup> Srov. ŠVP, s. 230.

<sup>69</sup> Srov. tamtéž, s. 231.

<sup>70</sup> RVP ZV, s. 113.

rozdíly své kultury od kultur jiných. S obsahem tematického okruhu koresponduje učivo první až páté třídy, nejbližše tématu samotnému je učivo čtvrtého ročníku.<sup>71</sup>

Tematický okruh Multikulturalita je taktéž ve stávajícím ŠVP zařazen. Je integrován do vyučovacího předmětu hudební výchova ve čtvrtém ročníku. Konkrétním učivem je zde především píseň *Sur le pont d'Avignon*.<sup>72</sup> Taktéž lze zařadit píseň *Bratře Kubo* v různých jazycích. Žáci si tak mohou lépe uvědomit některé specifické rysy jazyků, které se vztahují k jejich fonetické stránce. Vzhledem ke skutečnosti, že se žáci od první třídy učí anglický jazyk, je tematický okruh Multikulturní výchova částečně rozvíjen již v dřívějších ročnících.

Posledním průřezovým tématem je Mediální výchova, ve které se jako nejvhodnější tematický okruh pro zařazení do vyučovacího předmětu hudební výchova jeví Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality.

Vzhledem k dostupnosti médií jako je rádio, televize, ale také internet považují za vhodné žáky s tématy týkajícími se mediálních sdělení a jejich konfrontace s realitou seznamovat již od mladšího školního věku. V rámci volného času žáci poslouchají hudbu jak českou, tak cizojazyčnou, a to nejen jako písně, ale i jako součást reklamy či filmů. Pomocí práce s textem písně či krátkého rozhovoru o hudbě např. u krátkého filmu je možné v rámci hudební výchovy vést žáky k zamyšlení se nad obsahy textů písní a nad funkcí hudby např. ve filmu nebo v reklamě.

### **5.2.2 Začlenění průřezových témat projektem**

Možnost realizace průřezového tématu formou projektu jsem zvolila z důvodu zaměření základní školy Hostýnská a jejích dosavadních aktivit. Škola má vlastní loutkové divadlo, dlouhodobě spolupracuje s Fakultou tělesné výchovy a sportu University Karlovy a dalšími institucemi, jako jsou Pedagogicko-psychologická poradna pro Prahu 10, se Speciálně pedagogickým centrem v Praze 10, s Asociací školních sportovních klubů (AŠSK), Českou asociací sportu pro všechny (ČASPV) a s jinými. Škola se stala ve spolupráci s rodiči spoluzakladatelem Komunitního centra KRUH a zakládá si na dobré komunikaci a spolupráci s rodiči<sup>73</sup>. Hlavními cíli školy

---

<sup>71</sup> Srov. ŠVP, s. 230.

<sup>72</sup> Srov. tamtéž, s. 230.

<sup>73</sup> Srov. ŠVP, s. 7.

jsou „směřování k poznávání světa nejen ve školních lavicích, ale i mimo ně, spojení teorie s praktickým životem; zdravý životní styl – prohloubení zájmu o přírodu, kulturu a sport; rozvíjení komunikačních schopností v mateřském jazyce i jazycích cizích.“<sup>74</sup>

Každoročně na škole probíhá, již tradiční, jarmark. Původně byl pouze vánoční, od loňska se přidal jarmark velikonoční. Jarmark je prvním projektem, kterým je možné realizovat průřezová témata, resp. některé jejich tematické okruhy. Z důvodu přehlednosti jsem zvolila pro popis projektu tabulku, viz tabulka č.2. a č.3. V rámci této práce a jejího zaměření nebudu uvádět detailní rozpracování celého projektu. Bude krátce uveden pouze vztah k hudební výchově.

V rámci projektu jsou plánovaná různá vystoupení, která si žáci spolu s učitelem vytvoří a nacvičí. Mezi tato vystoupení se mohou řadit nejrozličnější divadelní představení, pěvecká vystoupení, hra na hudební nástroje, tanec a další. V rámci hudební výchovy je možné nacvičovat nejen hudební doprovod k divadelním představením, samozřejmě samotná pěvecká či instrumentální vystoupení, ale i vystoupení taneční (hudba jako doprovod k tanci, nebo tanec na hudbu).

---

<sup>74</sup> ŠVP, s. 9.

Tabulka č.2.: Projekt Jarmark.

|  |   |
|--|---|
| Název projektu                                       | Jarmark   |
| Cíl  | Rozvoj sociálních dovedností žáků<br>Spoluúčast žáků na dění ve škole<br>Rozvoj pozitivních vztahů mezi žáky<br>Rozvoj finanční gramotnosti žáků  |
| Průřezová témata<br>Kompetence<br>Oblasti vzdělávání | Průřezová témata:<br><ul style="list-style-type: none"> <li>- Osobnostní a sociální výchova</li> <li>- Výchova demokratického občana</li> </ul> Kompetence:<br><ul style="list-style-type: none"> <li>- Kompetence k řešení problémů</li> <li>- Kompetence komunikativní</li> <li>- Kompetence sociální a personální</li> <li>- Kompetence pracovní</li> </ul> Vzdělávací oblasti:<br><ul style="list-style-type: none"> <li>- Matematika a její aplikace</li> <li>- Člověk a jeho svět</li> <li>- Umění a kultura</li> <li>- Člověk a svět práce</li> </ul>  |
| Zúčastnění   | Vychovatelé školní družiny<br>Učitelé prvního stupně<br>Organizátor<br>Žáci jednotlivých tříd prvního stupně a oddělení školní družiny<br>Návštěvníci jarmarku  |
| Popis projektu                                       | Na projektu se pracuje v několika rovinách<br>1) Výuka<br><ul style="list-style-type: none"> <li>- Seznámit se se základy prodeje</li> <li>- Vybrat výrobek a vytvořit jej</li> <li>- promyslet program</li> <li>- podílet se na utváření a realizaci programu</li> </ul> 2) Školní družina<br><ul style="list-style-type: none"> <li>- Výroba výrobků</li> <li>- Příprava prostor a výzdoby</li> </ul> 3) Organizační tým<br><ul style="list-style-type: none"> <li>- Mezitřídní domluva</li> <li>- Domluva mezi družinou a třídami</li> <li>- Zjištění zájmu o prodej a program</li> <li>- Zajištění všeho potřebného pro realizaci</li> <li>- Rozdělení úkolů</li> </ul> 4) Provedení jarmarku |

Druhým projektem vhodným k plánované realizaci průřezových témat a jejich tematických okruhů je projekt Vystoupení na schodech, tabulka č.3. Hlavními dvěma tematickými okruhy jsou zde Kooperace a kompetice a Občanská společnost a škola. Na tomto projektu by se měli podílet především žáci pátých tříd, kteří budou přecházet na druhý stupeň, a žáci tříd devátých, kteří školu opouštějí. Dále pak žáci docházející do zájmových kroužků a žáci, kteří mají zájem o vystoupení. Vystoupení žáků by neměla

být přehnaně dlouhá. Požadavkem je, aby se mohli zúčastnit všichni, kteří mají zájem. Všechna vystoupení se musí časově vejít do plánu konečné akce. Samotná vystoupení mohou mít nejrůznější charakter – tanec, zpěv, přednes, hra na hudební nástroj, scénka, nebo cokoli dalšího. V rámci vyučovacích předmětů, které jsou v souvislosti s vystoupením, je možné plánovat, nacvičovat. Od žáků je zde očekávána velká míra spoluúčasti. Značná část organizace a vystoupení samotných je přenechána jim. Konečné vystoupení je určeno nejen pro rodiče, ale pro celé okolí školy a další zájemce.

Tabulka č.3.: Projekt – Vystoupení na schodech.

|  |  |
|--|--|
| Název projektu                                       | Vystoupení na schodech   |
| Cíl  | Spoluúčast žáků na dění ve škole<br>Podpora vztahu školy a okolí<br>Výchova k podpoře a slušnému chování na společenských akcích   |
| Průřezová témata<br>Kompetence<br>Oblasti vzdělávání | Průřezová témata:<br>- Osobnostní a sociální výchova<br>- Výchova demokratického občana<br>Kompetence:<br>- Kompetence k řešení problémů<br>- Kompetence komunikativní<br>- Kompetence sociální a personální<br>- Kompetence občanské<br>Vzdělávací oblasti:<br>- Člověk a jeho svět<br>- Umění a kultura<br>- Člověk a zdraví |
| Zúčastnění   | Vychovatelé školní družiny, vedoucí kroužků<br>Učitelé pátých ročníků<br>Učitelé zbylých ročníků (dobrovolně) a žáci všech ročníků (dle domluvy)<br>Organizátor<br>Návštěvníci   |
| Popis projektu                                       | Projekt je tvořen několika rovinami<br>1) Organizace<br>- Zjištění zájmu o účast na vystoupení<br>- Zajištění všeho potřebného pro realizaci<br>- Rozdělení dílčích úkolů<br>- Tvorba časového rozvrhu konečné akce<br>2) Kroužky<br>- Příprava na vystoupení<br>3) Výuka<br>- Příprava na vystoupení<br>4) Provedení projektu |

## 6 Závěr

V práci jsem se zaměřila na výuku hudební výchovy, stěžejním tématem byla průřezová témata. Cílem práce bylo popsat zakotvení hudební výchovy v RVP ZV a navrhnout možnost začlenění průřezových témat do hudební výchovy na prvním stupni základní školy.

Předložená práce obsahuje popis složek hudební výchovy, zakotvení hudební výchovy v RVP ZV, přičemž jsou zde popsány požadavky na hudební výchovu, stejně jako obecné cíle, které je třeba sledovat, kompetence a průřezová témata ve spojitosti s hudební výchovou. Dále je popsáno aktuální začlenění průřezových témat v ŠVP Základní školy Hostýnská.

Poslední částí je samotný návrh začlenění průřezových témat do hudební výchovy. Není však možné obsáhnout veškeré možnosti, které by při začleňování připadaly v úvahu. Každá škola má jiné možnosti a je různě specificky zaměřená. Návrhy uvedené v bakalářské práci byly vytvořeny pro konkrétní školu s jejím ŠVP a s ročníkovými plány učiva. Zohledněno bylo zaměření školy a její dosavadní aktivity. Jedná se pouze o jednu možnou variantu začlenění průřezových témat do konkrétního předmětu.

Hluběji jsem se zabývala začleněním průřezových témat pomocí integrace do vyučovacího předmětu hudební výchova a na jejich realizaci projektem. K začlenění jsem navrhla pět průřezových témat, ze kterých jsem vybrala vhodné tematické okruhy. Vzhledem k charakteristice některých tematických okruhů jsem zařadila možnost propojení integrace tematického okruhu do předmětu s projektem. Samotnou integrací do vyučovacího předmětu byla začleněna průřezová témata Osobností a sociální výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova a Mediální výchova. Spojením integrace do vyučovacího předmětu s projektem může být realizováno průřezové téma Osobnostní a sociální výchova. Pro realizaci projektem byla vybrána průřezová témata Osobnostní a sociální výchova a Výchova demokratického občana. Veškeré možnosti realizace průřezových témat byly popsány v rovině teoretické. Rozsah práce nedovoluje hlubší zaměření na praktické příklady.

Práce by měla sloužit k přiblížení problematiky průřezových témat a jejich začleňování do jednotlivých předmětů. Dalším zajímavým tématem, na které jsem během psaní práce narazila, jsou samotné mezipředmětové vztahy, které v sobě skrývají, podle mého názoru, velký potenciál pro chápání poznatků v širším kontextu.

Při práci se vzdělávacími programy se pohybujeme na úrovni konstruktů, které ovšem v mnohém udávají podobu vzdělávání, určují jeho rozsah a obsah a ovlivňují tak v mnohém pedagogickou praxi. To, jakou formou budou informace, poznatky či zkušenosti předávány záleží vždy na kontextu výuky a vzdělávání, na žácích a především na pedagozích samotných.



## 7 Literatura

DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy*. Vyd. 3., dopl. Ostrava: Montanex, 2010, 95 s. ISBN 978-80-7225-329-6.

HAVELKOVÁ, Karla a Blanka CHLÁDKOVÁ. *Didaktika hudební výchovy*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1994, 118 s. ISBN 80-210-0865-2.

LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební výchova pro 1. stupeň základní školy: metodický průvodce*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2007, 103 s. ISBN 978-80-7235-345-3.

*Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů v základním vzdělávání*. 2. dotisk 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2006. 104 s. [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: [http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2010/02/Manual\\_SVP-ZV.pdf](http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2010/02/Manual_SVP-ZV.pdf). ISBN 80-87000-03-X.

*Metodický portál RVP ZV* [online]. [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://rvp.cz/>.

MORAVČÍKOVÁ, Zuzana. *Hudebně pohybová výchovy v období mladšího školního věku v českých a britských vzdělávacích dokumentech*. Olomouc, 2011. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce Mgr. Jaromír Synek, Ph.D.

*PRUT: Průřezová témata* [online]. [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://www.prurezovatemata.cz/Cojsoupr%C5%AF%C5%99ezov%C3%A1t%C3%A9mata.aspx>.

*Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: MŠMT, 2013. 142 s. [cit. 2016-02-04]. Dostupné z: [http://www.nuv.cz/file/433\\_1\\_1/](http://www.nuv.cz/file/433_1_1/).

*Rodiče vítáni* [online]. [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://www.rodicevitani.cz/>.

SCHNIERER, Miloš. *Společenské funkce hudby*. 1. vydání. České Budějovice: PF JU Č. Budějovice, 1995. ISBN 8070401230.

SYNEK, Jaromír. *Didaktika hudební výchovy I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. Dostupné z: [http://khv.upol.cz/dokumenty/pedagogove/7/Synek\\_Didaktika%20hudebni%20vychovy%201.pdf](http://khv.upol.cz/dokumenty/pedagogove/7/Synek_Didaktika%20hudebni%20vychovy%201.pdf).

*Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: MŠMT, ZŠ Hostýnská, 2007.

VRKOČOVÁ, Ludmila. *Slovníček základních hudebních pojmů: názvosloví, formy, nástroje, instituce, dějiny, styly*. 1. vyd. S. l.: vl. n., 1994, 220 s. ISBN 80-901611-1-1.

ZENKL, Luděk. *ABC hudební nauky*. 8. vyd., v Editio Bärenreiter Praha vyd. 2. Praha: Editio Bärenreiter Praha, 2003, 199 s. ISBN 80-86385-21-3.

ZŠ *Hostýnská* [online]. Praha: ZŠ Hostýnská, [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://www.hostynska.cz/>.

## **Seznam zkratk**

|        |  |
|--------|--|
| INT    | - integrováno  |
| HV     | - hudební výchova                                    |
| P      | - projekt  |
| RVP ZV | - Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání |
| ŠVP    | - Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání  |

## Anotace

CHOLEVOVÁ, J. Hudební výchova dětí mladšího školního věku. České Budějovice, 2016. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce K. Ochozka.

**Klíčová slova:** hudební výchova, průřezová témata, Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání

Bakalářská práce se zabývá problematikou průřezových témat a jejich začleňování do vyučovacích předmětů na prvním stupni základní školy se zaměřením na vyučovací předmět hudební výchova.

V první části je pozornost směřována na zakotvení hudební výchovy v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání, na požadavky týkající se začleňování průřezových témat a dále na aktuální řešení začlenění průřezových témat do konkrétního Školního vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Druhá část práce je věnována návrhu možnosti začlenění některých tematických okruhů průřezových témat do hudební výchovy.

# Abstract

**Keywords:** Music, cross-curricular theme, school educational programme for Basic Education

Dissertation deals with cross-curricular theme and its implementation to education subjects at the first stage of elementary school with focus on Music.

In the first part of dissertation concentration is put on the position of Music in Framework Educational Programme for Basic Education and on requests concerning the implementation of cross-curricular theme as well as on current solution of the implementation of cross-curricular theme into a concrete school educational programme for Basic Education. The second part engages in proposition of implementation of some thematic circuits of cross-curricular theme into Music.